

НИКО СТ. ВУЈОВИЋ
ЖУТКОВИЋ

УТУЦИ ЛАЖНИХ УТУКА ЉУБОТИНСКИХ ПРЕТСТАВНИКА (Изнетих против „Вујовића“ и „Гњијезда Слободе“)

1938

„Немања“ задужбинска штампарија Вардарске бановине
СКОПЈЕ

НИКО СТ. ВУЈОВИЋ
ЖУТКОВИЋ

УТУЦИ ЛАЖНИХ УТУКА ЉУБОТИНСКИХ ПРЕТСТАВНИКА (Изнетих против „Вујовића“ и „Гњијезда Слободе“)

1938

„Немања“ задужбинска штампарија Вардарске бановине
СКОПЈЕ

ПРЕДГОВОР

Пре него бих приступио издавању једног већег рада о Љуботињу и Црној Гори, сматрао сам за дужност да ради читаоца одговорим и на последње неистине, које су „критичари“ Љуботињски изнели противу моје књиге „Гњијездо Слободе“ и браства Вујовића и тиме да допуним моје раније одговоре и разјашњења дата у „Слободној мисли“ бр. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 37, 38, 39, 43, 45, 46 и 47 из 1936 године и број 6, 7 и 23 из 1937 године и у „Балкану“ број 107 из 1936 године.

Раније нисам одговорио стога што сам мислио, да једно-времено издам књигу о улози Љуботиња у историји Црне Горе и ову брошуру, али како сам наишао на непредвиђене потешкоће на прикупљању докумената и проверавању народног предања за књигу то сада издајем ову брошуру, а књигу ћу издати накнадно.

1 новембра 1938 год.
у Скопљу
Стојана Новаковића ул. 34

Нико Св. Вујовић-Жуџковић

УВОД

Звани и незвани преставници љуботињски под утицајем „црвенаша„ и „зеленаша“ црногорских, удружили су се прошле године ради напада на моју књигу „Гњијездо Слободе“ и браства Вујовића. Циљ ове удружене мјешавине био је да лажним чињеницама огласе моју књигу и досадање одговоре као и разјашњења дата поводом ње за неважеће. Ради тога издали су једну брошуру под насловом „Лажни Утуци Црногорске Династије“ (Гњијезда Слободе) са потписом учитеља Стевана Дапчевића, и два дописа у „Слободној Мисли“ бр. 23 и 26 из 1937 године. Први са потписом бившег Одбора општине Љуботињско-Грађанске, а други од учитеља Вука Вукићевића.

I.

Брошура Стевана Дапчевића кад се из ње избаце псовке и алузије у главном садржи ове тврдње:

1) Да никад нико у Љуботињу није поседовао никакво преимућство било у ком виду и облику, да је сваки Љуботињанин са пушком био раван онима са грбом и сабљом, да међу Љуботињанима никада није било класифицирања и подвојености, да није било истакнутих јунака и јуначких брастава већ да су сви колективно без вођа и фирера ишли напред.

2) Да се Љуботињ никада ни чиме није издвајао између осталих племена црногорских, већ напротив да је био турска област у слободној Црној Гори, а љуботињске војводе, кнезови и спахије, да су били обични турски чиновници у рангу данашњег кмета.

3) Да сам Вука Рајичева прекрстио у Вуја на начин који ником не бих знао рећи и тако га присвојио за родоначелника куће Вујовића и огласио за Господара Цоне Горе.

4) Да се на Вујовиће са Трнова односе Његошеви стихови „Куд су шћеле потрпезне кучке, Бранковићи и лижи сахани, што им хоће друштво са Турцима, и да су Вујовићи оваквих увијек имали.

Ради Стевана Дапчевића и оних његових рођака и стричева, који га у овоме помажу, као и ради њихових наредбо-

даваца не бих никад одговорио, јер са „Људима“ којима су псовке главни аргументи и једино срество одбране, и који цене људе по женама, не желим полемисати.¹⁾ Али ради читаоца којима се ова брошура натура имам за сада рећи ово:

1) Није истина да међу Љуботињанима није било класификације и подвојености, већ је истина да ју је било и то још како. До скоро се знало ко је „кућић и оцаковић“ а ко „никоговић и поливач“.

Није истина да су сви Љуботињани који су били наоружани са пушком били равни онима са грбом и сабљом, нити је истина да у Љуботињу није било истакнутих јунака и јуначких брастава, већ их је било као ма гдје у Црној Гори.

Није истина да Љуботињани нису имали своје вође и фирере, нити је истина да су сви Љуботињани ишли колективно у борбу напред, јер да је тако било војвода Петар Вујовић неби имао потребе после боја давати женске опрегљаче неваљалим Љуботињанима да би их натерао да у идућем боју пођу колективно напред са онима те су носили грб и сабљу.

Опште је познато да су на чело Љуботиња били Вујовићи, Калуђеровићи (Сарапи), Кусовци, Дрецуни и Шоћи, и као главари са грбом и сабљом, и као истакнути јунаци са пушком у руци. На челу појединих чета Љуботињских зна се да су поред ових носили барјаке и четне сабље Бановићи, Маркишићи, Вучковићи, Вујановићи, Лубарде, Радомани, Пејаковићи, Прље, Шабани, Ђуровићи и Јоветићи. Зна се и то, да је у Љуботињу било истакнутих јунака, који нису могли добити грб и сабљу због малобројности братстава, или што су се као такви држали уз неко веће братство, које је носило грб и сабљу, као на пример Џоновци, који су се држали стално уз Вујовиће и Смоковци који су се држали прво уз Вујовиће а после уз Кусовце. Као доказ за ово је јунаштво и способност Андрије Илијина Смоковца и Рада Ђетковића (Џона) између многих других јунака из њихових братстава.²⁾

Што Дапчевићи нису имали за све време битисања Црне Горе ни грба ни сабље, и што нису имали неког истакнутог

1) До сада су владали обичаји у Црној Гори да је срамота уводити жене у полемику исто тако као и бити бијен од жена.

2) Приликом ослобођења Љуботиња од потурчењака почетком XVI века три брата од којих су Рачевићи, Злотвори и Греховићи у Смоковцима били су четобаше у војску војводе Вука (Вуја) Махнитога и њихови потомци дуго су држали уз Вујовића. У последње време били су уз Кусовце и за њихов рачун Андрија Илијин убио је у Цариграду Стевана Перовића Цуцу. Поред ових били су у чете војводе Вука и Брајко (Божина) Сарап од кога су Калуђеровићи, Вучковићи, Бановићи, Лаличићи, Маркишићи, Вујановићи, Вукићевићи и Ђурашевићи; војвода Кањош Мацедоновић од кога су Пејаковићи, Дреца из Велике Дренове од кога су Дрецуни, Драгослав из Струг Влаха од кога су Драгославићи-Шабани и четири брата Барјактаревих од којих су Прље. Љубарде, Кусовци, Шоћи, Радомани и Џоновци доцније су досељени у Љуботињу.

јунака, који је био раван онима са грбом и сабљом то им нико није крив сем они сами себи, јер за четиристотине и више година за колико знамо за њих да су били на Лакужи имали су прилике да се покажу и испрсе испред Љуботињана уз оне те су носили грб и сабљу. Исто тако нико им није крив што сада имају бестије, који својим лајањем и псовкама одају њихов урођени смрад и никоговлук, као учитељ Стеван Мињашев. Ово стим пре, кад им је благовремено било јављено да престаоу са нападима и изазивањем и да све њихове коње које су спремили за трку противу Вујовића вежу у своје конобе на Лакужу, како се неби због њих поново изазивала зла воља између Вујовића-Жутковића и Дапчевића.³⁾

Ма колико Дапчевићи покушавали да себе уврсте у преставнике племена Љуботиња и да се изједначе са јуначким браћвима Љуботињским, само ради тога што је Јован Дапчевић 1918 године случајно отишао са Пером Никовим Калуђеровићем као посланик љуботињски у Велику Народну Скупштину у Подгорицу, то им никада неће успети. Јер поћи у Подгорицу и викати „Ура за уједињење“ није то исто што је, и четиристотине година предводити љуботињске чете из борбе у борбу за ослобођење и уједињење Црне Горе и Србије.⁴⁾

2) Није истина да се Љуботињ није истицао између осталих племена Црне Горе у XVI и XVII веку, нити је истина да је спахија Вујо Рајичев као војвода, кнез и спахија Љуботињски био обичан турски чиновник у рангу данашњег кмета, већ је истина оно што историска документа и народно предање казују о Љуботињу и Вују Рајичеву.

Др. Александер Солојев у „Споменику XXVIII Српске Краљевске Академије 1935 године каже: Да се је Љуботињ у XVI и XVII веку својим угледом издвајао између других четрдесет племена Старе Црне Горе. Не само што је Љуботињски војвода Вујо Рајичев био старешина све Црне Горе, него и за то, што су 1592 године сва племена црногорска сем Љуботиња плаћала харач турским харачлијама. Љуботињ као спахилук Вујовића био је заштићен својим имунитетом од царевих харачлија, те ради тога турски чауш није увео

3) Дапчевићима који мојом књигом нису били ни најмање тангирани, кад су безразложно напали моју књигу и Вујовиће-Жутковиће учинио сам им до знања, преко Слободне мисли бр. 39 из 1936 године и у писму Марку Дапчевићу, да престану са нападима и изазивањем, и да ћу ја брисати оно што сам написао па ма и глава отишла. Да су престали све би се изгладило, али они у место да саветују бестије или да се одрекну од њих ини су их помагали у овоме, хвалећи се, да и они коње за трку имају, не оамо за Црну Гору, него и за извоз у Шпанију.

4) И штета и срамота била је за Љуботињ што га је тада представљао Дапчевић, и то баш због тога, што су Љуботињани научили да их вековима и за мање важне ствари од ове представљају они са грбом и сабљом, и ако се лично Јовану Дапчевићу у овоме погледу неби имало што пребацити.

ову повлашћену област у харачки попис са осталим племенима црногорским. Из овога се јасно види да је у старој Црној Гори постојала још у XVI веку једна слободна Црна Гора која није плаћала харач Турцима а то је био Љуботињ, та најстарија Црна Гора, која је у XVI и XVII веку била срце српства, или како је енглески научењак Р. Кенеди каже: „грм из кога се развијала независност српског народа“ (R. Kenedy „Montenegro“ 1889 London). Та слободна Црна Гора 1592 године обухватала је: Обод данашња села љуботињска: Мужовиће, Богуте, Пачараће, Прекорницу, Доња села, Дубову, Зачир и Вигњовиће. Од Црмице, Трново, Комарно, Забес, Грабовљане и Подгор. Од Катунa Очиниће, Угње, Мајсторе и Поборе.⁵⁾

Према напред поменутим документима које је објавио Др. Солојев види се још и то: Да 1592 године у опште није било никакве групације црногорских племена у веће јединице, што је знак, да је та подела на области-нахије учињена доцније. Из описа Црне Горе од Марјана Болице из 1614 године „Старине XII“ види се да се 1614 године Црна Гора дели на пет жула-области, или како Ровински каже на пет чести, и то: Катунa, Љуботињ, Црмица, Љешко-поље и Пљешивци. А ове области по тврђењу Др. Ердељановића, Др. Солојева и др. постале су нахије тек у другој половини XVII века. Из чега јасно произлази, да је Вујо Рајичев који је управљао Црном Гором од 1593-1623 године уређивао Црну Гору на основу некадашње српске државе, а не тадање турске, јер да је Вујо тада признавао турску власт и био турски чиновник он не би делио Црну Гору по српском називу на жупе, већ би је делио по турском на нахије.⁶⁾

⁵⁾ У овој најстаријој Црној Гори уз војводу Вука (Вуја) Махнитога били су се одметнули после пада под турцима Црнојевића и Црне Горе 1499 године са Његуша војвода Алекса, кнез Богдан од кога су Богдановићи, Вук Бјелошевић од кога су нека Бјелошка браства и Иван Вукотин из Озренића.

⁶⁾ Назив нахија увео је унук Вуја Рајичева спахија Мартин Јованов (1648-1669). Године 1648 Мартин се је одвојио са својим братом војводом Стијепом од оца Јована, који је тада био у служби код дужда Млетачкога, пошто је Црна Гора за време кантијског рата од 1645-1648 била сва уз Јована на страни Млечића противу Турака. Да се Мартин и Стијеп одвоје од свога оца и браће Вукашина и Војина и осталих Вујовића који су држали уз Млечиће био је верски разлог. Године 1648 одржан је архијерејски сабор у манастиру Морачи и на одржаном збору под претседништвом ново изабраног патријарха Гаврила Рајића одлучено је да се са Римом почну преговори за унију цркве. Црногорски владика Мардарије нечекајући исход ових преговора затражио је устоличење и благослов од папе због чега је избио сукоб међу Црногорцима. Противу владике Мардарија и његових присталица устали су кнез Мартин доцнији спахија и брат му војвода Стијеп, кнез Никац Филиповић из Добрског села и кнез Вукић Ђурашковић са Цеклина, а уз њих и цела област Љуботињ доцније Ријечка Нахија, и са оружјем у руци устали противу владике Мардарија и његових присталица. После дуге борбе која је годинама трајала Мартин са његовим присталицама

Само ради тога што је Вујо Рајичев добио титулу спахије од цариградског двора и што му је султан признао оно на што су његови преци имали право, неможе се тврдити да је Вујо Рајичев био обичан турски чиновник, јер ако би се по томе тврдило да су били турски чиновници сви они Вујовићи које су турски султани награђивали и одликовали онда би испало да је био турски чиновник и војвода Петар Вујовић за кога ваљда неће нико рећи да је то био. Примера ради навешћу текст једне повеље са којом је Султан Амид 1881 године одликовао војводу Петра Вујовића. Та повеља гласи: „У име свемогућег Бога ја Амид син Султана Абдул Мецида *хан коншанџиновољски и Султан љавовјерних*. Од Црногорских војвода Петра Вујовића, награђујем за врлине како војничке, тако и грађанске орденом „Мецидије“ првога степена у дијамантима, који је орден превисоким ферманом утврђен од блаженоупокојеног мог брата Абдул Азиса и оглашен за најсветији орден у Историји Отоманској и награђујем власти, да се носиоцу овога ордена покорављују.

Дато 13 мјесеца Шеваља 1297 15 маја 1881 године, у Константинопољу *заведено при царској ризници*, Завео, *Шерки*“.) Ово је један доказ више, да су Турци Осмајлије, као сојлије и вековни јунаци и витези најбоље познавали прваке црногорске са којима су били у вечитој борби, па су их као људи који признају своје противнику традиције, јунаштво и витештво награђивали и одликовали само за то, и ради тога Турци су давали спахијске титуле и одликовања Вујовићима и тиме их издвајали између осталих Црногораца.

3) Да од Вука Рајичева нисам направио Вуја већ да је Вујо Рајичев имао надимак Вук по свом чикунђеду војводи Вуку Махнитоме ево доказа: Млетачки властелин Маријан Болица у својству Которског провидура 1614 године поднео је господству млетачком „Опис Црне Горе“, у коме је поменуо Вуја Рајичева „Вук Рајичев“ означајући да је Вук био старешина Љуботиња и глава све Црне Горе („*Capo di tutto Montenegro*“) са титулом спахије добивеним од Цариградског двора („*percheha otetnuto della Porto de Constantinopoli a'lasui suditti della sua villa*). Види Старине, књ. XII, 164—205. Дали је Болица поменуо Вуја Рајичева по надимку који је Вујо имао по свом чикунђеду војводи Вуку Махнитом или је ово штампарска грешка, ја не би знао рећи, али је немогуће

победи, и у пркос Млечићима и оним Вујовићима и Црногорцима који су се држали уз њих назове дотадање области нахијама. У овој међусобној борби погинула су оба брата и кнез Никац и Вукић. А са противничке стране поред многих виђених главара погинули су владика Мардарије и кнез Стијепо са Његуша. За Мардарија веле да су га Црногорци линчовали као издајника православне вере. (Др. Николај Велимировић и други).

7) Превод са турског извршио Илија Златичанин, Зета број 21. 1938 године.

веровати да Болица као Которски провидур и сусед Црне Горе није знао право име поглавара све Црне Горе. Да се Боличин допис заиста односи на Вуја Рајичева, а не Вука, доказао је Јован Н. Томић у „Политичком односу Црне Горе према Турцима“, он је тамо псбијајући мишљење Павла Ровинског и Лазара Томановића, на основу Млетачких докумената из 1609 и 1613 године доказао, да је Вујо Рајичев био кнез и спахија све Црне Горе („Spahi Vuio Raizev conte di Montenegro“). Депеша Которског провидура Соранца од 19 новембра 1613 године, и да су га као поглавара све Црне Горе признавали не само Црногорци, него и Турци и Млечићи. (Глас Срп. Краљ. академије LXVIII стр. 67.) Према овоме потврђује се мишљење Иларијона Руварца да је Вујо Рајичев био поглавар све Црне Горе и да су тврђења Павла Ровинског да Вук (Вујо) Рајичев није био главар над свом Црном Гором биле само шупље фразе и ништа више. Руварац (Montenegrina стр. 53).

Др. Владан Ђорђевић „Европа и Црна Гора“ књ. друга на страни 24 каже: „Најбољи зналац Црне Горе из онога доба Маријан Болица вели, како владика Цетњски управља духовним стварима, а да је у Ријечној нахији војвода Вујо Рајичев који је уједно глава свој Црној Гори, и да носи назив спахије“,

Др. Јован Ердељановић Српски Етнографски зборник XXXIX „Стара Црна Гора“ на стр. 76. На основи историских докумената и народног предања каже: „Кад све скупа имамо у виду, можемо сматрати као поуздано да је онај Вуко Рајичев, на кога Болица (1614) каже, да је старешина Љуботиња и глава све Црне Горе са титулом спахије, коју је добио од Цариградског двора био у ствари Вујо Рајичев, народног предања. И према народном казивању и према Боличином саопштењу он је заиста добио спахијску титулу од Цариградског двора и био је прави спахија, који је имао и своја добра. А на страни 298 помееутог зборника каже: „У извештају Которског провидура помиње се (Vuio Spahi, conte di Cettine di Montenegro et Marco suo figliolo“). Према томе и Ј. Томпћ сматра, да су у то време живели „цетињски кнез Вујо и син му Марко“.

У Цетињском племену нема никаквих успомена о ма каквоме спахији на Цетињу нити о кнезу Вују и његовом сину Марку. А међутим има приличан број података, који гороре за то, да се наведени спомен односи на Вуја Рајичева који је заиста у то време имао титулу спахије и кнеза Црногорског, а седиште му је било на Љуботињу. Тако се на пр. у једном Млетачком извору из 1613 каже (Spahi Vuio Raizev, conte di Montenegro) код Болице 1614 године се на два места помиње („Vuio Raizev“) за кога се каже, да је „spachi“ и

„conte di Montenegro“, син наследника Вуја Рајичева, Јован Вујов, забележен је као „Conte et Spahi Jovan Vuiov de Glubotin“.

У народу старе Црне Горе опште је познато, да су титулу спахије и поглавара над свом Црном Гором имали Вујовићи са Љуботиња и са Трнова у Црмици, док се, као што рекосмо, не зна ни за каквог спахију на Цетињу. Што се у овом првом податку каже за Вуја, да је „conte di Cettine di Montenegro“ то је без сумње имало значити, да је он глава све Црне Горе, дакле и од Цетиња, као њеног главног места.

У прилог нашем мишљењу говори и податак из 1620 године: у акту о договору српских и арбанашких старешина за устанак противу Турака помиње се и „Conte Marco da Monte Negro“ дакле без сумње онај исти Марко, о коме се 1609 године, каже, да је „figliolo“ спахије Вуја. Најзад и ово: Вујовићи на црмичком Трнову и Комару поуздано знају, да су се разгранали од двојице синова Вуја Рајичева, од Марка и Драга⁸⁾

Из писма војводе Савојског које је писао Вују Рајичеву 1613 године као кнезу све Црне Горе, и из писма изасланика хришћанских владара капетана Ренезија, које је писао 1614 године војводи од Парме о доласку у Црној Гори и о договору са Вујом Рајичевим и његовим сином Марком, као и списка Српских главара који су 1614 држали збор у Куче, јасно се види да су кнезови Црне Горе тада били Вујо Рајичев и његов син Марко „Conte Vuio di Montenegro“ и „Conte Marko di Montenegro“. Документи се налазе са осталим писмима у париској народној библиотеци под бр. 9525.

Професор Ђорђе Б. Лазаревић „Историја Црне Горе од 1935 год. на стр. 52, коме су као Црногорцу и професору историје позната сва документа и народно предање о Црној Гори, помиње Вуја Рајичева из Љуботиња као Црногорског кнеза и спахију, придодајући при томе, да је као првак Црногорски у борби Црногораца са Турцима 1604 у Лешку-пољу победио Скадарског санџак бега Али бега Мемибеговића и његова помоћника Шабан Ђехају⁹⁾

8) Према овоме је посве нетачно тврђење Архимандрита Дучића „Да у Црној Гори после Црнојевића није било спахилука“ (Арх. Дучић) „Црна Гора 1894“ стр. 56 и 60.

9) У боју са Турцима 1604 године у Лешко пољу у којем су Црногорци победили Турке, а коју је победу владика Раде пренео у 1712 годину и назвао је (Царев Лаз) Јован Н Томих „Питање Црне Горе“ Под водством војводе Вуја Рајичева учествовали су и видно се истакли многи од оних хајдучких војвода и њихових синова које је населио у Црну Гору војвода Рајич и његов син Вујо при крају XVI века. Као најглавнији међу овима били су синови Леке Клименте и њихови рођаци: Ђурашко од кога су Ђурашковићи, Јанко од кога су Јанковићи, Костић (Богдан) од кога су Костићи, Радовић од кога су Татари. Рађњат од кога су Рађњатовићи на Цеклину и Филипцивићи у Добрском селу. Божидар од кога су Јовићевићи,

Ово су докази који доказују да у Љуботињу није постојао спахија Вук Рајичев, већ да је постојао, војвода, кнез и спахија Вујо Рајичев од кога воде порекло Вујовићи, а можда и многе друге угледне и чувене породице, које или нису знале да воде порекло од Вујовића, или су из разних разлога прећутале да кажу своје право порекло које би их довело у сродство са Вујовићима.¹⁰⁾

У брошури Дапчевића изнет је и запис Руже жене Вуја Раславчева са којим је 1675 године дала прилог манастиру Цетињском.

Тај запис гласи: „Да јест вједемо пред ким се изнесе сија писаније како дође Ружа Вујова из Чуковика за добре памети видјевши близу смрт, приложих храму Богородице на Цетињу 6 ти дио млина подсељани Мојка за помен Вуја Раславчева и сина му Рада и ђеда му Раславца и свега рода њих, да им је довјек помен. Аколи се ко нађе да смета нашу задужбину да је проклет од Бога и од Свете Богородице на си вијек и на будуште“. (Записи март 1937 год.).

На основу овог записа Дапчевић са друштвом покушава да докаже да Вујовићи воде порекло од ове Руже и Вуја Раславчева и ако за исте тврде да нису имали синова,¹¹⁾ и покушавају да докажу да су Вујовићи тада били на ископу

Пејовићи и Шофранци. Бајо и Грујица од којих су Вујиновићи, Краљевићи, Стругари, Лопичићи и Вукмировићи у Цеклин и Вукмановићи у Подгор. Ђуро Васојевић од ког су Ђуровићи у Дупило чији је син био познати кнез Петар Ђуров. Од истакнутих Пиперских брастава која су тада била врло јака и од којих су постојала читава села зна се за Бојаниће у Љешанској нахији и Вујачиће у Подгор да су припадала овим хајдучким вођама. Вук Данчулов из Грабављана од кога веде да воде порекло Јоветићи и Хајдуковића у Подгор и још нека Црмичка брастава, знасе да је тада био на челу Црмице као старешина свих црмичких хајдучких чета.

¹⁰⁾ У ове могу да дођу у обзир сва она братства за чије се заслуге износи да су биле истоветне са Вујовићима, као и они за које се тврди да воде порекло од древних црногорских кнезова, а то су: Карађорђевићи, Војиновићи у Новоме, Радоњићи на Његуше, Вукотићи и Драшковићи на Чеву, Мартиновићи из Бајица, Вукчевићи из Љешанске нахије и Вукићевићи из Пјешиваца

¹¹⁾ Вујо Рајичев имао је пет синова: Марка, Мирчету, Јована, Станка и Драга. Мирчета од кога су Вујовићи у Чуковике је имао три сина Вукића, Драга и Раславца. Вукић се је иселио у Пјешивце око 1637 године и мисли се да од њега воде порекло Вукићевићи у Пјешивце. Од Драгоја родослов иде овако: кнез Драгоје- кнез Дракуле -Вуко-Секуса-Саво-Петар-Саво-Нико чији је син Стеван Ников бивши официр Црно орске војске Раслав је имао два сина Вуја и Вукића. Вујо је имао два сина Рада и Мартина. Мартина су 1692 године Турци узели као таоца из Љуботиња. Вукић је имао два сина Драга и Никца. Драгови су потомци поп Никола — поп Маркиша — поп Богдан. Други син попа Маркише Голуб био је отац капетана Станка Голубова. Од брата попа Николе био је Грујо који је имао два сина Филипа и Пејана. Филип син је Петар Мали, официр Црногорске гарде а од Пејана је Перо који је погинуо у Загоричане 1875 године. Од Драгова брата Никца чији су потомци Оташ-Перо-Преле. Прелови синови су барјактар Филип Прелов и брат му поп Саво.

и ако се из истог види, да је Ружа за свога мужа Вуја и сина Рада приложила само шести дио млина „Мојака“ што значи, да кад Вујовићи не би имали ни један други млин у „Подсељанима“ сем „Мојака“ да би их према деловима у овом млину морало бити још најмање пет кућа, јер у млину и комуници сваки има једнаки део без обзира на број чланови у породици. Али кад знамо да су Вујовићи поред млина „Мојака“ вазда имали у Подсељанима и млин „Карафет“ који и данас имају онда је посве сигурно да је Вујовића тада било више од пет домова. А поред овога по све је ђетињасто и неозбиљна тврдња, да неко може водити порекло од човека и жене који нису имали деце.

Из овог документа и родослова јасно се види да Вујо Раславчев и његови синови Раде и Мартин нису то исто што и Вујо Раичев и његови синови од којих су се Вујовићи разгранали. Тако иста се види да је постојао Вукић Раславчев и да је исти могао бити савременик владике Данила, те није искључено да је владика Раде (Његош) улогу Вукићевих предака који су одиграли у Лешкопољу 1604 дао Вукићу у боју на Царевом Лазу 1712 год. под именом Вук Раславчевић. Кад се све напред изнето узме као целина доказује нам да су Вујовићи као Љуботињске војводе били поглавари све Црне Горе у XVI и XVII веку; да је Вујо Рајичев био први реформатор Црне Горе после Црнојевића; да је Вујо био тај који је привео у дело идеју својих предака о стварању засебне државе од поцепаних и међусобно завађених Црногорских племена, и први Црногорац коме је Султан признао власт над Црном Гором после њеног пада под Турцима 1499 године.

4) Да Вујовићи са Трнова нису били оно што им Даччевић са друштвом покушава натурити, већ да су са Турцима вазда били у борби за своја права како онда, када су били поглавари Црне Горе, тако исто и онда, када су били старешине над појединим нахијама и племенима, ево доказ: „Вујовићи на Трново воде порекло од два сина Вуја Рајичева, кнеза Марка и Драга. Од Маркова сина Николе био је Драго Николин спахија све Црне Горе и огорчени противник Отоманског Царства. Он је водио борбу са Турцима за време Морејског рата. Предводио је Црногорце у боју на Вртијељци 1685 године и у боју на Херцег Нови 1687 год. За све време ових ратова истицао се својим јунашством на челу Црногорских и Млетачких чета због чега је и добио назив сердар Николић (Ј. Н. Томић „Црна Гора за време морејског рата и друге његове расправе за време тога рата“).

Драгов син Мило који је поделио очин спахилук (Стару Црну Гору) са својим стрицем војводом Озринићским Драшком Поповим, истакао се као спахија Ријечке, Црмичке и

Љешанске нахије у борби противу Турака 1712 године. Као првак црногорски познат је био под именом војвода Милија и бан Милоња. Он је 1712 године потписао акт са којим су Црногорци тражили муницију од Млечића за борбу против Ахмед паше са рођаком спахијом и војводом Драшком Поповим, и војводом и спахијом кучким Радоњом Петровићем за које се зна да и ако су носили назив спахије да нису били турске улизице ни лижисани. А са ова три спахије потписао је тај акт и владика Данило Петровић и пуковник Милорадовић као изасланик цара Руског у Црној Гори, што сигурно неби учинили да су спахије били турски чиновници (Ј. Н. Томић „Турски поход на Црну Гору 1712 године“ стр. 180).

Ђука Марков истакао се као спахија Ријечке нахије у борби са Турцима који су се били намножили у њој после похаре Црне Горе од стране Ђуприлић везира 1714 године и од тих Ријечких Ободских турака Ђука је и погинуо. (Др. Јован Ердељановић „Стара Црна Гора“ стр. 75).

Други син спахије Драга Николина био је Нико Алај барјактар све црногорске војске за време рата Русије и Аустрије са Турском 1736 до 1739 године и под тим барјаком погинуо је у Србији код града Ниша кад и кнез Вуко Жутко Вујовић који је био вођа те Црногорске војске.

Вуко Марков брат спахије Ђуке поред свих пораза које су Вујовићи и Црна Гора претрпели од Морејског рата успео је да поред свих неслога Црногорских и претњи Турских паша, ага, бегова и спахија, задржи спахијску титулу над Ријечком нахијом и да се непокори Турским спахијама све до своје смрти 1748 године.¹²⁾ Из његова тестамена који је писао у његовој кући на Трнову владика Василије Петровић 1746 године види се, да се Вуко позива и на сву Ријечку нахију као сведока поред њених преставника попа Андрија Ђурашковића, Марка Лопичића, Попа Завише Вујовића из Љуботиња и Ђукана Никова Вујовића са Трнова, што неби било уношено у тестаменат да Вуко није био старешина све Ријечке нахије. Из писма владике Василије 1755 године упућено Турским главарима у Спуж види се да су Црмичка, Љешанска и Пјешивачка нахија од Црне Горе и Бјелопавлићи од Брда били припали Турским спахијама у Спужу, а Ријечку и Катунску нахију да је паша Ведри био дао његову стрицу владици Данилу као султанову човеку, што доказује да се последњи спахија од куће Вујовића морао борити за своје право како противу Турака и Млечића тако и против Црногораца којима су Турске паше поклањали ово њихово наследно право потврђено од самог султана. Да су Вујовићи

¹²⁾ Вуко се помиње као спахија и меће мохур на једну куповину 1744 године (Др. Јован Ердељановић „Стара Црна Гора“).

бранили Црну Гору од Турака и онда кад је њихов сестрић владика Данило био напустио Црну Гору и отишао у Русију имамо за то пуно доказа¹³⁾ (Ј. Н. Томић „Истрага потурица у Црној Гори 1709 и поход Ђуперлић везира на Црну Гору 1714 године).

Писмо са којим Дапчевић покушава да докаже своје лажи, гласи: Од мене Абдул паше Пармаковића и од свих ага Спущких по (поздрав) Којици Милову и Синану Оташеву и осталим Трновљанима и ево да знате ко су ви спахије от Служа, Јусуфага Зотовић и Хадарага Дервишевић и Сулејманага Меџикућић и Махмудага Падовић и како е остала Црмица паднула остале аге тако сте ви них пануле да Царево благо другоме не дате но нима и да сте здраво и мирно (На врху писма се налазе 17 турских мохура и Царска тура).

Из овога писма Дапчевић је намерно изоставио „и како је остала Црмица паднула остале аге тако сте ви них пануле“, тек да би могао на начин само њему и његовом друштву сопствен, доносити лажне закључке на штету угледа Вујовића и њихових спахија и ако је знао, да су спахијску титулу имали само Вујовићи у Старој Црној Гори, и да је то био највећи положај међу Црногорске главаре од како ју је добио Вујо Рајичев од Цариградског двора, све док је Карунски Вујовићи нису заменили са Млетачком титулом, прво Ђикан Вукотин за сердарство 1715 године а по том Ђиканов отац Вукота Вукашинов за гувернардуство 1717 године (Ј. Н. Томић „Питање Царевог Лаза“ стр. 21.

И ако је паша Пармаковић са својих 17 ага и бегова захтевао од Трновљана, да и они као остала Црмица имају припасти под Спущке спахије и њима предавати Царево благо (харач). Вујовићи са Трнова и ако су припали Црмици после смрти спахије Вука Маркова нису се покорили овом Туртском позиву, већ су се сви виђенији Вујовићи због овога изселили са Трнова на Цетињу, на имање још својих старих предака. Са Цетиња је Ђукан Ников у друштву са владиком Василијем, сердаром Радоњићем попом Андријаш Ђурашковићем и другим првацима Црногорским радио на исељавању Црногораца у Русију тек да неби потпали под Турске спа-

¹³⁾ Мајка владике Данила била је кћер војводе Станка Стјепова Вујовића. Ради тога су га Вујовићи 1697 године изабрали за владика противу воље Богдановића и други Катунских главара са којима су били у завади. Вујовићи су и Данила и његова синовца Василију подржавали свим силама у борби противу Турака. После њих сами су за неко време предузели власт над Црном Гором (киез Станко и Шћепан Мали) помоћу својих пријатеља и других сестричића. Ђурашковића у Цеклину и Ивановића у Куче. Кћер Вуја Рајичева била је мајка кнеза Вукића Ђурашковића од кога је поп Андрија, а кћер спахије Драга Николина била је мајке Тома Стаакова Ивановића од кога су се Ивпновићи разгранали. Види Црногорски устанак почетком Морејског рата 1684—1685. Летопис Матице Српске књ. 219 за 1903 годину и „Племе Кучи“, од Марка Миљанова. Због Станкове женидбе и пријатељства са Вујовићима и Црном Гором Кучи су 1674 год. прешли у православну веру.

хије и њихову власт. (Јован Н. Томић „Црногорски Митрополит Василије Петровић и покушај емиграције Црногораца у Русији 1754 до 1755 год.).

Кад емиграција Црногораца у Русији није успела онда су Вујовићи са Трнова под водством Петра сина Ђукана Никова, и Манојла Нешкова прибегла четничкој акцији по Скадарском језеру и упадали дубоко у Турску крајину.¹⁴⁾

За време Турскога напада на Црну Гору 1790 године Петар Ђуканов је испред Ријечке и Црмичке нахије пресрео 12 арнаутских лађа у Скадарском језеру код „Одријске горе“, посекао 18 глава, заробио 5 лађа и растерао турке (Медаковић Повијест Црне Горе Др. Владан Ђорђевић Црна Гора и Европа.

Да су Вујовићи са Трнова и после погибије њихових четничких вођа у дубоку Турску крајину, под водством попа Сава, попа Филипа, попа Митра, капетана Мила Радова, барјактара Вукала Којанова и других, били истакнути турски противници, и да су Вујовиће са Трнова њихови савременици признавали међу првим јунацима, Кућићима и Оцаковићима Црногорским, то је сваком јунаку и јуначком браству Црногорском познато. А поп Јоко Гојнић као њихов савременик и познати јунак то је потврдио у Балкану број 114/36 год.

Од 17 Обилића медаља колико је добио вод Вујовића у Црмицу у прошлим ратовима пет брата Којановића добила су пет „Црногорских златних Обилића медаља, што је један доказ више да су Трновски Вујовићи вазда били међу првим витезовима Црногорским, што им је и Краљ Никола признао, кад је рекао“. Да се нигде у Црној Гори не може родити бољег јунака него под Штрбином Трновском и Липом Добрском. Кад се узме да је Црногорска Обилића Златна Медаља равна Карађорђевој звезди са Мачевима онда је заиста то реткост и у већој држави него ли је била Црна Гора да пет рођених брата добију за храброст пет Карађорђевих звезда са мачевима.

На ове и овакве Црногорце не могу се односити Његошеви стихови „Куд су шћеле потрпежне кучке — Бранковићи и лижи сахани, — Што им хоће друштво са турцима¹⁵⁾ већ се на њих односе стихови Алфорда Тенисона, који за њих каже:

„О најмањи међу народима!
Храпави камени престоле слободе!
Ратници, који сте пет вјекова

¹⁴⁾ Лука Пејовић учитељ у Критички Преглед сличница из прошлости Цеклина од 1936 године изнео је народне песме о овоме и доказао да су заслуге Трновских Вујовића намерно приписиване другима.

¹⁵⁾ Потрпежне кучке и лижи сахани могли су бити само никоговићи и неваљалици Љуботињски које су Турци сматрали за фукару црногорску. —

одбијали силне руље турске, велика
Црна Гора! Никада од како твоји
сури врхови парају облака и леме
олујине, никада није дисало племе
моћнијих горштака од твојих!

II.

„Одговор бившим одборницима општине Љуботињско-Грађанске“ дао је мој рођак Машан П. Вујовић-Жутковић у Слободној Мисли бр. 43 од 31 октобра 1937 године. Та одговор гласи:

„У „Слободној мисли“ број 23 од 13 јуна т. г. изашао је допис „Династичко питање у нашем селу“ са потписом „Бивши одборници општине Љуботињско-Грађанске“. Не ради неколико бивших одборника, већ ради читалачке публике сматрам се обавезним, за сада укратко одговорити напоменути допис.

Господо бивши Одборници, Ви у Вашем допису изнијесте низ крупних клевета и неистина противу читавог братства Вујовића, а нека злобна мржња наведе Вас да се нарочито окомите и неистинама напанете огранак куће Вујовића-Жутковиће критикујући књигу „Гњијездо Слободе“ и њеног аутора. Ви поред осталог рекосте „да су директни преци непосредног огранка аутора књиге (а то су Жутковићи) били квалитативно далеко испод просечног нивоа осталих браства љуботињских и то у свим манифестацијама људских дјелања“. Написати једну овако срамну неистину, а непотписати се, више је но кукавички. Ви се можда и данас сматрате „леgitивним“ преставницима племену љуботињском, а ја Вам кажем, да по Вашим квалитативним вредностима то никада нијесте били, нити ће те бити, бар у манифестацијама људског дјелања, јер прави расни Љуботињанин не би се никад послужио једном оваквом неистином, као Ви што сте. Он би, ако себи сматра увријеђен и изазван, изашао отворено, чојски и мушки и рекао своје. Ви са Вашим писањем доказасте да немате ништа заједничко са оваквим Љуботињанима. Ја са Вама као таквим не бих ни полемисао, да ми није ради читалачке публике. Ради исте напомињем, да се не упуштам у одбрану књиге „Гњијездо слободе“ и њеног аутора, већ то остављам њему да даје одбрану, ма да се од истог не одричем.

Одговарам као припадник огранка Жутковића, противу којег бив. одборници непромишљено и тенденциозно изнијеше пуно крупних неистина.

Знам да је нескромно истицати заслуге својих предака, али сам изазват, па молим цијењене читаоце да ми не замјере на моја следећа излагања.

Огранак Жутковића имао је људи који су, с обзиром на вријеме у којем су живјели, били пример чојства и јунаштва. Имао је поред много осталих: Којицу Вукова и Тура Новакова, који су у своје вријеме били међу најугледнијим људима чојством и јунаштом; Ника Богданова који је у једном одељењу од шест људи из старе Црне Горе прескочио у Карађорђеву војску, која је била дошла до Васојевића, где се је борио са српском војском за ослобођење поробљеног српског народа. Исти је у осветничким борбама између Љуботињана и Цеклињана узимао видног учешћа за чѐм је имао и нарочитих признања; Прела Белова, који је приликом другог изласка Цеклињана на град Жабљак био један од војсковођа љубињских и био примјер чојства и јунаштва. „Алманах-Јужњак“, бр. 1, стр. 103 из 1926 год.

Петра Белова, који се је као лични јунак истакао на више мјеста. За ово његово лично јунаштво доказ је његово учешће приликом другог изласка Цеклињана на град Жабљак. Том приликом су он и Петар Филипов војвода били једини учесници међу Цеклињанима од свега Љуботиња (види „Похара Жабљака други пут“ од Јовићевића и Стругара страна 225); Дума Турова, који се је био затворио са неколико другова у Лесендру и давао особити примјер јунаштва хватајући голим рукама вруће турске гранате и опет их бацао међу турском војском (Алманах-Јужњак, стр. 101 из 1926 г.); Лазара Николина. Ника Думова и перјаника Петра Јошова, који су у ратовимз 1862 и 1875—1878 били међу првим ратницима љуботињским, што им је доказ одликовања која су добили за храброст, дакле ови и овакви људи из огранка Жутковића, по писању бивших одборника, били су иза осталих братстава љуботињских? Ако господа Одборници остају при својој тврдњи ја их позивам, да из средине својих непосредних огранака изнесу заслуге својих предака, у колико су они били испред овђе истакнутих Жутковића, па ћу им признати јавно да је њихово писање у „Слободној мисли“ заиста истинито, у противном лажно — како за мене тако и за сваког објективног читаоца.

Господа бивши одборници се дотакоше и садашњости Жутковића за коју су баш они ситни и немоћни говорити и ако им се чини да су достигли врхунац славе кад су, стицајем мјесних и политичких прилика постали општински одборници. Међу данашњим Жутковићима господа бивши Одборници није било ни једног, који је приликом борбе с непријатељем напустио позицију и отишао у логор; није било ни једног који се је предао Аустријској војсци прије но је извршена званична капитулација Црне Горе; није било ни једног који је напустио ратиште и вратио се кући итд.

Данашњи Вујовићи-Жутковићи могу да изађу ведрa чела,

отворено не стидећи се својих дјела, а Ви се господо бивши одборници виђите какви сте сами, а какви код својих кућа, па онда изађите са заслугама Ваших и Вашим, те побијте моја излагања, само молим једно, да се изволите потписати, те да се више не кријете иза кулиса бившег Одбора, како бих знао коме дугујем одговор“.

Ја ћу у неколико допунити овај одговор за још двојицу Жутковића. Жутковићи воде порекло од Јована трећег сина Вуја Рајичева. Тај њихов родослов од Вуја иде овако: Вујо Рајичев- кнез и спахија Јован Вујов- војвода Стијепо- војвода Станко (Станиша)- кнез Вуко (Жутко). Поред потомака Жуткових о којима је у предњем одговору говорено, Жутко је имао још два сина од којих није остало потомства у Љуботињу и то: Станишу званог Станка по ђеду војводи Станку Љуботићану и Стијепа званог Шћепан Мали или лажни Руски Цар Петар III, који је владао Црном Гором од 1767 до 1774 године. О Шћепану Маломе још немамо писмени доказа који би потврдили да је он био син кнеза Вука (Жутка) Вујовића, али исто тако немамо ни један докуменат који доказује да он није био Вујовић. До скоро нисмо имали ни један докуменат који би тврдио, да је и његов брат Станиша- Станко био Вујовић-Жутковић, али сад имамо два документа који то доказују и потврђују моје наводе изнијете у књизи „Гњиздо Слободе“ о кнезу Вуку Жутку и његовим синовима Станиши-Станку и Стијепу Шћепану Малом. Та два документа објавили су: Душан Вуксану Преписка Митрополита Василије, издање Српске Краљевске Академије споменик 38, Београд 1938 г., на стр. 60 и 61 објавио је писмо Митрополита Василије од 9 маја 1758 године упућено Михајлу Лариновићу Воронсову. У њему митрополит Василије поред осталих предлаже Станишу-Станка да се произведе у чин капетана, и каже: „Другого же мојего својственика Станишу Вујовића од Нахије Ријечке, бојарскога сина, коториј рангом поручник, дија чести оној нахије и јего фамилије пожаловаћ капетаном“. Преведено на српски гласи: „Другог пак мога рођака Станишу Вујовића од нахије ријечке, ђлемећског сина, који је у рангу поручника, за часћ оне нахије и његове фамилије унајредићи за капетана“.

Др. Алекса Ивић у Писма Црногорских поглавица из друге половине XVIII века, Загреб 1915 године штампа Кр. земаљске тискарне на стр. 13 и 14 објавио је две копије писама из којих се види преписка кнеза Станка са кнезом Кузманом Даниловићем у којем га Станко позива да се измире. То писмо гласи: Од мене кнеза Станка и остале моје браће Црногораца кнезу Кузману и осталој твојој браћи (поздрав) а по том да знаш, како се снама умири сва горња земља, а ти неће да се мириш с нама од јесенас него нам претјечеш путе и затвараш кланце, докле изгуби толико своје браће и

наше. Све гријех на твоју душу, а сада што је било да је било, него ако ћеш се помирити као и остала горња земља, ми смо на мир кајили, ако ли нећеш, а ти стани сигурно, јер ће мо од сада збиља ратовати. И одпиши ми, да знамо, што мислиш“.

На основу овога писма кнез Кузман Даниловић у име својих Зубаца обратио се је Дубровачком кнезу и Сенату и молио их да израде за њега помоћ код Турака против Црногораца у противном каже, да ће напустити крајину са целим својим племеном. У прилог свога писма послао је и писмо кнеза Станка Црногорског. Оба су писма без датума и објављена једно испод другог у поменутом издању.

Да се не зна за кнеза Станишу-Станка и Стијепа Шћепана Малог да су били Вујовићи-Жутковићи поред владике Пегра I и II криви су за ово и неки Вујовићи Дериглаве: поп Завиша и његови синови, који су из личних интереса потпомогли да се униште сва документа о постојању ове двојице Жутковића и њихова оца Вука (Жутка) и ђеда војводе Станка Љуботињанина. Ово зато што је кнез Станиша-Станко после смрти владике Василија у договору са игуманом Тодосијем Мркоњићем и још неким Црногорским Брдском и Бокешким главарима позвао Стијепа из Аустрије и поставио га за Цара у Црној Гори, како би помоћу те титуле могао завести ред у Црној Гори у којој је био настао хаос и расуло у последњим годинама управе владике Василије и Саве. И што је ова тајна одлука Станкова коју су подржавали патријарх Василије Бркић и сви виђени главари Црногорски довођењем Стијепа за Цара у Црној Гори ударили тежак ударац владавини митрополита и отворила Црногорцима очи да се племенски сепаратизам и остварење модерне државе може спровести само под управом једног чврстог и праведног световног господара Црне Горе. И што је ова идеја победила у Црној Гори и угушен племенски сепаратизам и створена централистичка држава под управом Петровића највећа је заслуга ова два брата Жутковића, који су јој први ударили ове темеље на које су књаз Данило и краљ Никола издигли модерну државу.

Ради овога су неки бивши одборници Љуботињско-Грађански, чији претци никад нису претстављали Љуботињу у друштву њима равним Љуботињана а под утицајем „црвенаша“ и „зеленаша“ црногорских, напали на Вујовиће а нарочито Жутковиће, мислећи да и они имају право потцењивати и прикривати заслуге Жутковића као што су то некада чинили ранији преставници љуботињски под заштитом Петровића.

Поред овога они су мислили да је дошло време кад могу помоћу лажа и својих татора да потпуно измјене прошлост, а садашњост и будућност да уреде онако како они хоће. Али сви ти њихови напори су узалудни кад знамо, да су у лажи

кратке ноге и, да од никоговића не бива човека. Поред овога сваки дан налазимо нова и нова документа из којих се види, да су Вујовићи-Жутковићи били не само на челу Љуботиња и Ријечке нахије него и на челу све Црне Горе, и кад видимо, да се историја понавља и да је вода (и ако помало) почела тећи где је и пре текла.

III.

На допис Вука Вукићевића имам рећи ово: Што се Вукићевић хвали да сваки мисли, да сам ја њега тужио да је он уништио Соколску заставу у Љуботињу и што се поноси јер је победио мене као тужиоца његовим враћањем у службу из које је био отпуштен, то је опет једна измишљена лажна прича са којом пострекава незадовољнике противу мене и постојећег стања. Ја нити сам кога тужио за ту заставу нити сам могао тужити кад у Љуботињу нисам у опште ии долазио нити истрагу водио. Ја сам само у мом одговору бившем одбору општине Љуботињско-Грађанске рекао, да су се за време њихове управе у Љуботињу дешавала антидржавна дела и да су кривци прикривани од заслужене казне, јер не могу ни сад веровати да нико од њих не зна ко је уништио ту соколску заставу. Што Вукићевић каже за моју књигу и одговоре дате поводом ње, да кад би све то написао на перо зеља и дао крави да поједе да би се надула и цркла и да је неби спасили сви ветеринари и надриветеринари. Ово је један доказ више да овај штетотина Љуботињски незна другог речника сем уличног, јер без пера зеља, краве, коња и магарца, он не може у опште да заврши никакав разговор нити полемику. Од како је назвао овим титулама бивше одборнике општине Љуботињско-Грађанске, он се толико осилио да личи на све друго сем на оно што је. Што се сада позива на њих и њихове дописе које су они изнели против мене и мојих, после онако звучних титула које им је дао то је најбољи доказ да се бивши ортаци нечега боје, па се као једномишљењаци улизују један другоме тек да би прикрили прави циљ њиховог ранијег рада и дружења и не слутећи да тиме потврђују истинитост свега онога што су један за другога рекли и написали.

Што Вукаћевић приговара о јунаштву моме и мојих и моме походу на Прекорницу 1918 године, и што каже „Ако су се Вујовићи у прошла четири вијека истицали као што су се истакли 1918 године да им није требало куповати јелека за медаље, већ да су их могли носити о каквој распалој кошуљи то иије ништа друго до подржавање сепаратистичке идеје противу уједињења Црне Горе и Србије и престављање зеленашког рада из 1918 године у јунаштво и патриотизам из чисто политичких разлога. Уз ово циљ му је да учини алузију на снромаштво Вујовића нарочито Жутковића испод Велег Вреника.

Ма колико ми је незгодно говорити о себи и оним догађајима из 1918 године опет сам принуђен говорити о њима не ради критичара и њиховог друштва већ ради читаоца. Ради њих ћу изнети мало опширније како је дошло до мога доласка на Прекорницу 1918 године и како се завршило то последње црногорско бадње вече са којим се Вукићевић и његово друштво би хтели да поносе и истичу, уколико се оно односи на Вујовиће. —

22 децембра 1918 године побегао је са Цетиња Јован Пламенац испод надзора Цетињске полиције чији је шеф бис капетан Марко Деља. Од команданта Цетињске окружне жандармерије мајора Вукашина Божовића и окружног начелника Љуба Гломазића добио сам наређење, да се као водник другог вода Цетињске окружне жандармерије упутим у потеру за Пламенцем. У састав мога вода ушли су за ову специјалну потеру 10 жандарма и Јован Почек са тридесет шест Цетињских омладинаца. При поласку са Цетиња извештен сам да је Пламенац отишао за Љуботињ, због чега сам се тамо и упутно. Кад сам стигао на Љуботињ од општинске управе која је била зеленашка нисам могао сазнати ништа о Пламенцу и његову доласку, али испитујући неке омладинце (Белаше) сазнао сам да Пламенац би могао бити на Прекорници и за то сам се решио да одмах идем тамо. Од Љуботињских омладинаца-Белаша саставио сам две патроле под водством учитељ Лазара Ј. Вујовића и Мила И. Радомана и послао их као претходницу да иду за Прекорницу. Претседнику општине Нику Маркову Дрецуна и одборнику Јошу Маркову Ђурашевићу наредио сам да иду са мном на Прекорницу, наглашујући им да су ми потребни као присутни ако будем принуђен да вршим претрес чије куће. Послије дужег колебања ова двојица пристала су да иду са мном и после једно пола сата од поласка патрола претходница сви смо се упутили за Прекорницу. Кад сам изишао на О'ођу Прекорничку већ је почео први мрак. Иза О'ође на путу између две стране које се налазе испред самог села наишао сам на заседу коју патроле претходнице нису биле приметиле. Пукла је пушка извише нас и чуо се глас: „Стој!“ Омладинци и неки жандарми изненађени овим почели су се враћати натраг да би заузели заклоне којих нигде није било. У најгорем положају што икад може да се нађе једно одељење нашао сам се и ја тада, опкољен са три стране многобројним противником, а потчињено ми људство већином омладина, која није била вична борби и дисциплини отежавала је и онако тежак положај. У таквој ситуацији командовао сам да легну и да не пуцају прије него ја наредим, а двојици жандарма од којих је један био Машо Стругар наредио сам да држе у шкрипцу са пушкама на готовс претседника Дрецуна и одборника

Ђурашевића и прва пушка која пукне од заседе зеленашке на нас да они ову двојицу убију. Ово сам гласно наредио, тако да су сви они у заседи ово могли чути и тада је свима јасно било да су ова двојица стицајем прилика постали таоци. Тада је барјактар Вучковић почео дозивати, питајући ко је вођа те војске? ја сам му одговорио да сам ја Нико Стеванов Вујовић. Тада ме је питао зашто сам довео Цетињане на њих. Ја сам му на то рекао, да смо дошли да тражимо Јована Пламенца, а не њих Прекореничане, те ако је Јован Пламенац код њих да ми га предаду. Он је се почео клети да он код њих није, а да је ту да би ми то рекли. У то се је јавио и неки други глас који каже „Ако сте дошли да водите неког од нас дођите овамо да га узмете“, и одмах за тим настало је комешање и објашњавање код зеленаша и с једне и са друге стране пута. Кад сам се ја попео на једно брдашце да бих кроз ноћну тмину видео шта се то код њих дешава јавио се председник Дреџун, да би умирио зеленаше, више ради себе него ли ради мене, кад сам се из његова разговора који је водио са својим једномишљеницима уверио да Јован Пламенац није код њих већ да је отпутовао за Црмницу ја сам зовнуо барјактара Вучковића и рекао му: Кад већ тврдите на часну реч да Пламенац није код вас онда није ни било ништа ми се рађамо натраг. Кад сам се упутио да идем натраг дошли су Нико Илије Занова, и још неки да се здраве самном и председником, пошто су се руковали са нама приметивши да нас има свега 5—6 жандарма и омладинаца, а оно друго да је било већ отишло они су се одвојили од нас и почели се поново дозивати и груписати испред нас на пут. Ми смо поред ових који беху сашли на пут прошли као да и нису били ту, наравно са опрезом држећи председника Дреџуна и одборника Ђурашевића на оку да не би могли побећи. Кад смо већ окренули низ страну пут села Богута за нама се упутила читава гомила. Кад смо били већ при самом селу Богуте почели су се дозивати и пуцати из пушака. Кад сам дошао на Љуботињ пред Саборном Црквом, скупила се око мене једна повећа група зеленаша. Из те групе Марко Милошев Дреџун отац председника општине викнуо је „Овога треба разоружати, шта ће он међу нама“. Али се не усуди нико да приђе к мени. Андро Марков Дреџун син Марков а брат председников видећи да ја не идем између њих приђе ми и пита ме, где мислим да ноћим. Кад сам га питао зашто ме пита и шта то знача, он ми је одговорио „молим те, ако си намеран да ноћиш овде у школу немој то чинити“. Знајући Андра као мог пријатеља закључио сам из ових његових речи да је ту заказан збор те ноћи за све љуботинске „зеленаше“, а пошто су ми жандарми и омладинци сем пет шест били се сви разишли нешто услед кише која је падала а нешто и онако, то сам се са овима упутио пут Ријеке Црнојевића одакле сам

мислио да известим Цетиње о припремама које се врше у Љуботињу. Успут стигнем оне те су пошли пре мене и свратим на Зачир у кућу учитеља Пера Никова Калуђерозића који је био вођа омладинског покрета у Љуботину (вођ белаша), те и њега известим о овим припремама љуботинским за које није до тада ни он знао, како не би био изненађен.¹⁶

Са Зачира одем на Ријеку Црнојевића и тамо стигнем око пола ноћи где нађем у команди места која је била у двору Краља Николе поручника Ђурезу Божовића од којег сазнадем да су све везе пресечене са Цетињом. Мислио сам да се још те ноћи кренем за Цетиње, али како су извештаји долазили са свих страна да ће те ноћи зеленаши напасти на Ријеку то је неопходно било потребно да останем и да људство које сам довео са собом расподелим за одбрану Ријеке, што сам и учинио у споразуму са Божовићем и начелником Јовићевићем и тиме мојим изненадним доласком ситуација на Ријеци која је била врло критична јако се поправила јер на Ријеку било је врзо мало људи за одбрану, а извештаји су стизали са сваке страна да се припрема напад, а сви покушаји да се са Цетиња успостави телефонска или телеграфска веза остали су без успеха, јер су их зеленаши били прекинули. Те ноћи, до ујутру остали смо на Ријеци пошто са Цетињем није била успостављена веза ни ујутру до 8 сати. Знајући важност овога што се дешава на Љуботин и на Ријеку, а пошто су почела стизати појачања на Ријеци од стране омладинаца (белаша) из Ријечке и Љешанске нахије, кренуо сам са мојим одељењем да бих се што прије вратио на Цетиње и поднео о свему овоме извештај. Кад сам дошао испод „Корћела“ већ је поручник Ђока Дрецуна са љуботињским зеленашима био посео главни пут за Цетиње, а капетан Јован Вујовић са Добрљанима висове из више пута за Косијере и Боково. Кад се је вратила једна жандармериска патрола са врх Корћела коју је предводко Машо Стругар и известила ме, да Ђоко Дрецуна не даје да прође за Цетиње ником пре него ли положи оружје. Ја сам се лично упутио са два жандарма Ђоку и кад сам дошао пред њим на неколико корака питао сам га: Зашто је обуставио саобраћај између Ријеке и Цетиња? Нашто ми је он одговорио: „У име врховне Црногорске команде нико не може овуда проћи пре него одложи оружје“. Цетиње је заузела Црногорска војска и тамо немате ради чега да идете. Ја сам му на то одговорио: мани Ђоко ту твоју врховну команду, немој се с главом шалити, пусти људе да иду слободно својим послом. У место одговора на ово Ђоко је дао знак руком онима код себе, а било их је једно

¹⁶ Љуботињани а нарочито Прекорничани били су на учитеља Калуђеровића одавно кивни због једног прекора који је још као учитељ на Љуботину упутио Прекорничанима због нечистоће њихове деце.

15—20 да опколе мене и ову двојицу што су били са мном. Видећи то ја сам се вратио код мога одељења и казао им у чему је ствар са напоменом, да ми морамо отићи на Цетиње по цену живота и наредио сам, да се кренемо страном између поручника Дрецуна и капетана Вујовића, али да на њих не пуцамо пре него ли они отворе паљбу на нас. Јован Почек са омладинцима није хтео пристати да се на овакав начин пробија пут за Цетиње и казао је да ће се оп вратити на Ријеку са свима омладинцима, што је и учинио. Уз њих су пристали и шест жандарма. Ја сам остао са 4 жандарма.¹⁷ Узевши пушке на готово са ова 4 жандарма пошао сам страном између Ђока Дрецуна и Марка Зекалева-Пејаковића који је са једним одељењем војника држао вис на путу за Косијере на једно 150 метара од Ђоке и одржавао везу са одељењима капетана Вујовића. Док су се ови решавали хоће ли пуцати на нас или неће, дотле смо ми трчећим кораком дошли на брдо више њих, одакле смо продужили преко Косијера и Бокова за Цетиње. Пролазећи кроз Боково и Косијере видели смо где се сви ови дозивају и окупљају за напад на Цетиње. Успут смо се нашли и са Загарчанима који су ишли такођер на Цетиње и с њима заједно дошли до близу Цетиња. Како смо жандармериске значке били поскидали то смо са овима свима несметаоо разговарали и од њих сазнали о свима наређењима које су они добили за напад, јер су мислили да и ми идемо са истим циљем с којим и они за напад на Цетиње. Кад смо дошли близу Цетиња ја сам се са жандармима одвојио од њих и упутио на њихово десно крило одакле сам преко камењара дошао у Доњи крај, где је једино било сигурно место да се прође пошто су сва друга места око Цетиња били посели Зеленаши. Кад сам дошао у жандармериску касарну и известио о свему шта сам видео и чуо од мог поласка са Цетиња настало је запрепашћење, јер нико није знао што се је догађало и припремало око Ријеке и Цетиња од стране Ријечке нахије и Загарчана до мога доласка. На основу ових извештаја учињен је распоред трупа и ја сам добровољно пристао да идем на положај, „Грудун“, који се је сматрао један од најтежих положаја, с обзиром што су зеленаши Цетињског батаљона били решили да по цену живота уђу на Бадњи дан на Цетиње и донесу бадњак по старом обичају у дворац Краља Николе. Али сам претходно захтевао да ми се дозволи да изаберем 50 жандарма са обзиром на поступак оних жандарма који су били самном отпослати на Љуботињ и на колебање које се међу жандармима и грађанством приметило по сазнању да је Цетиње са свих страна опкољено.

¹⁷ Од ових четири жандарма један је био Мартиновић из Бајица брат тадањег поручника Новице Мартиновића, други Душан Мићуновић са Чева. Осталих се не сећам како су се презивали ни одакле су били, а за оне те су остали не треба ни да знамо.

Поштоно сам изабрао поред мога брата Марка још четрдесет и пет жандара то сам по ноћи са њима отишао на Груду где сам припремио ровове (шанчеве) за одбрану. На бадњи дан 24 децембра рано у јутру док се још од црних облака који се беху дигли изнад Цетиња и густе магле која се беше спустила над Грудом невиђаху противнички положаји, зеленаши су напали плотунском паљбом иза камењара које су били посјели на линији Вуковац—Боровик—Ђиновско брдо, покушавајући неколико пута да се под заштитом плотунске паљбе коју су стално сипали на мој вод спуште на главни пут за Цетиње. Али су сви њихови покушаји били узалудни јер су контра нападом мога вода били сваки пут одбијени. После подне кад је дошао командир чете поручник Мартиновић са појачањем извршио сам јуриш на зеленашке положаје и они су их напустили. Отступајући пред нама под притиском нашег енергичног гоњења не могући се ни на једном положају задржати оступили су у Котор и укрцали се на Италијанске лађе. Остали Вујовићи — Жутковићи са Љуботиња и Цетиња били су на другим положајима да бране Цетиње од зеленаша. Један део Вујовића из Доњих села под водством Машана Петрова и поручника сада капетана Божа Иванова били су на Ријеку Црнојевића и чекали напад зеленаша Љуботињских и других који су се са овима били окупали по брдима изнад Ријеке у циљу да је нападну и заузму. Али преговори које је водио Божо Иванов као изаслани делегат од стране белаша са сердаром Савом Јовићевећем вођом зеленашких главара Ријечке нахије, учинио је да зеленаши не нападну на Ријеку Црнојевића. Одлучност „белаша“ да погину за уједињење Црне Горе и Србије, и колебање „зеленаша“ зашто да се боре противу тога уједињења за које су се и они и њихови стари вековима борили, учинила је те су се зеленаши вратили својим кућама. Нико за ово не замерави Љуботињским зеленашима, већ на против има им се захвалити што су тако учинили јер за поносни Љуботињ који се са правом може назвати срце Српства била би срамота да је погинуо и један Љуботињанин у борбу против уједињења. Онима који сада са Вукићевећем друкче мисле и што жале што су пропустили онакву прилику, треба да их је срамота, што тада нису показали своје јунаштво очи у очи, и лице у лице кад су били многобројнији од нас, и у много бољем положају.¹⁸

18) Да су мени 1918 године Прекорничани и Богучани овим њиховим поступком ма шта на жао учинили ја се небих за њих заузимао 1919 године када су били у притвору на Цетињу, нити бих враћао са Обзанице Црногорску омладину да не иду на Прекорницу и Богуте, а да тада није мене било и мојих жандарма који су их у овоме по мом наређењу спречили Прекорница и Богуте а уз њих и цео Љуботињ би платили Кучима оно што су им некада учинили под вођством попа Ђура Кусовца.

Истовремено када су се борили Вујовићи са Љуботиња противу Катунских и Ријечких зеленаша борио се један део Вујовића из Црмнице под водством Марка Ристова, сада адвоката у Загребу противу Црмничких зеленаша, што све доказује да су се Вујовићи и 1918 године борили за вековну идеју својих старих предака, који су за ослобођење и уједињење дали своје животе и све своје титуле и спахилуке. Жутковићи на које Вукићевић са друштвом највише прави алузију поноси су, што су 1918 године онако сиромашни без јелека и долама, пошли у борбу на живот и смрт са оним силним и богатим чији се сјај јелека и звика медаља не могаху више подносити, и што смо доказали, да :

„У мукама на камену
 С ваганчићем голе чорбе“
 Жутковић се није никад
 „Окањава’ свете борбе.“
